



Dr ILIJA MITIĆ
Dubrovnik

Prvi dubrovački konzuli u stranim lukama

O dubrovačkim konzulima i konzularnoj službi tokom XVIII i početkom XIX stoljeća do sada se prilično pisalo, dok je naprotiv bilo veoma malo govora o prvim dubrovačkim konzulima u lukama Jadrana i ostaloga područja Mediterana. Smatram potrebnim da u najkraćim crtama spomenem i ove prve dubrovačke konzule u raznim lukama jer su oni svojim postojanjem i djelovanjem (već od kraja XIV st.) uvelike doprinijeli kasnijoj bogatoj pomorsko-trgovačkoj djelatnosti Dubrovnika po Mediteranu.

Dubrovnik je počam od XII stoljeća održavao trgovačke veze sa mnogim gradovima na Jadranu, pa čak i po Mediteranu. U tim se gradovima međutim nijesu pojavili prvi dubrovački konzuli nego u unutrašnjosti Balkanskog poluotoka i to već u drugoj polovini XIII stoljeća. Razlog ovoj pojavi leži prvenstveno u tome što se Dubrovnik sve do 1358. g. nalazio pod mletačkom vrhovnom vlasti, pa su konzuli Venecije u raznim Jadranskim i Mediteranskim lukama bili u isto vrijeme predstavnici i zaštitnici Dubrovnika i njegovih interesa, koji nijesu mogli biti suprotni interesima Venecije. Na Balkanu je međutim bila drugačija situacija jer tamo nije bilo mletačkih konzula, dok je pristup trgovačkim centrima sporim balkanskim karavanama i po opasnim drumovima bio dug i težak. Baš iz tog razloga stari Dubrovčani stvaraju na Balkanskom poluotoku, a prvenstveno u Bosni i Srbiji, svoje prve stalne naseobine-kolonije na čijem se čelu nalazi konzul koji je vršio ulogu upravitelja, suca i zaštitnika kolonije. Prvi trag o dubrovačkom konzulu na Balkanu nalazimo u drugoj polovini XIII stoljeća u mjestu Brskovu na rijeci Tari.

Oslobođenjem od mletačke vlasti 1358. g. i dolaskom pod zaštitu ugarsko-hrvatskih kraljeva Dubrovnik postaje nezavisna država. Stečena nezavisnost odrazila se ne samo na unapređenje dubrovačke trgovine već i na dalji razvoj dubrovačke konzularne službe. Dubrovački se konzuli ne tretiraju više samo kao starješine i suci u kolonijama, već i kao predstavnici interesa jedne male, ali nezavisne države. Glavni je interes Dubrovčana još uvijek okrenut prema unutrašnjosti Balkana gdje su oni razvili i proširili jednu živu trgovačku aktivnost, dok su istovremeno počeli, oslobodivši se vlasti Venecije, naglo povećavati pomorsku trgovinu.

Dubrovački su brodovi krajem XIV stoljeća sve više zalazili u talijanske luke, ali se dubrovački trgovci i pomorci nijesu više obraćali mletačkim konzulima u slučaju potrebe, što je navelo dubrovačku vladu da u interesu pomorske trgovine započne i sa osnivanjem dubrovačkih konzulata u talijanskim lukama. To je ujedno navelo dubrovačko Veliko vijeće da donese (17. XII 1387. g.) posebnu uredbu pod nazivom «De debitis contractis inter Racuseos in Italia, Sicilia, Venetiis et Dalmatia inferiori et ibi conveniendis». U ovoj je uredbi bila određena nadležnost i način rješavanja sporova i nesuglasica između Dubrovčana u Italiji, Siciliji, Veneciji i donjoj Dalmaciji. Potrebno je spomenuti da je na Balkanu, gdje pravosuđe tamošnjih vladara nije pružalo nikakvo jamstvo, Dubrovnik je ustrojio svoje konzulate na način da su Dubrovčani pred svojim konzulom iznosili i rješavali sporove i nesuglasice. Međutim u Italiji i Dalmaciji sudbenost je bila tako organizirana da je osiguravala tuđincima ostvarenje njihovih prava. Radi toga je spomenutom uredbom bilo određeno da ukoliko dva Dubrovčana sklope ugovor u istom mjestu navedenih zemalja, vjerovnik je mogao utužiti dužnika samo pred vlastima dotičnog mjesta, a ne pred svojim konzulom. Ovakovo stanovište prema kojem su pripadnici iste države u ino-

zemstvu mogli raspraviti međusobne sporove pred lokalnim mjesnim vlastima, a ne pred svojim konzulom, bilo je prihvaćeno od većine evropskih država. Izuzetno su međutim, u pojedinim zemljama zapadne Evrope, na temelju posebnih povlastica vladara, konzuli pojedinih država bili ovlašteni da raspravljaju i presuđuju sporove među pripadnicima svoje zemlje.

Prvi dubrovački konzul u jednoj primorskoj luci javlja se u Italiji, samo tri godine po donošenju spomenute uredbe i to u Sirakuzi na Siciliji (1390. g.), dok se devet godina kasnije javlja i dubrovački konzul u Mesini. Oni nijesu bili Dubrovčani već stanovnici tih gradova, a kao ugledne trgovce dubrovačka ih je vlada na preporuku svojih trgovaca imenovala za konzule. U Italiji i na Zapadu nijesu se formirale dubrovačke kolonije kao na Balkanu pa je uzimanje pretežno stranaca u dubrovačku konzularnu službu u tim zemljama bila uobičajena praksa dubrovačke vlade, koja se održala uglavnom sve do pada Republike. Razlog da su većinom stranci bili dubrovački konzuli u zapadnoj Evropi prvenstveno je ekonomske naravi jer takvoj osobi, koja se uglavnom bavila svojim trgovačkim poslovima, nije trebalo nužno davati i određenu plaću. Osim toga Dubrovnik nije imao dovoljno svojih ljudi koji bi mogli odgovarati tom zadatku u inozemstvu, a da se ne osjeti njihovo pomanjkanje u Dubrovniku. Glavni zadatak ovih prvih dubrovačkih konzula u Italiji, kao i svih kasnijih konzula, bio je zaštita interesa dubrovačkih trgovaca i pomoraca kao unapređenje dubrovačke pomorske trgovine.

Nagli uspon dubrovačkog pomorstva i trgovine osjeća se već u prvoj polovini XV stoljeća što dovodi do osnivanja novih dubrovačkih konzulata. Pored već postojećih u Siracuzi i Mesini javljaju se novi i to u Trani (1409. g.), u Anconi i Barleti (1441. g.), te u Manfredoniju godinu dana kasnije. I pored mnogobrojnih trgovačkih kolonija po Balkanu, Dubrovnik se više nije oslanjao samo na balkansko zaleđe i na posredničku, tranzitnu trgovinu kroz dalmatinske luke, nego je u drugoj polovini XV stoljeća jedan dio poslovanja usmjerio prema stranim lukama, baveći se pomorskim prijevozom. U to je doba veći dio dubrovačkih brodova, zaviseći još uvijek u izvjesnoj mjeri od svog zaleđa, prevozio robu dubrovačkih trgovaca ili vlasnika broda u razne mediteranske luke, dok je ostali dio vršio prijevoz među raznim jadranskim i mediteranskim lukama, što je donosilo velike koristi i dalo podstreka za razvoj jake trgovačke mornarice krajem XV i tokom XVI stoljeća.

Za razvoj dubrovačkog pomorstva po Mediteranu bile su od bitne važnosti veze koje je Dubrovnik učvrstio s južnom Italijom naročito one sa Napuljem i Sicilijom, nadovezavši se preko tih zemalja s Španijom i Francuskom. Na temelju stečenih privilegija u Napuljskom kraljevstvu, te u francuskim i španskim zemljama, već u drugoj polovini XV stoljeća nalazimo pored spomenutih, — postojećih konzulata u Anconi, Barleti, Manfredoniji, Siracusi i Trani, nove dubrovačke konzulate u talijanskim lukama i to: u Crotone, Otranto, Bari, Pesaro, Orthone. Krajem istog stoljeća javljaju se dubrovački konzuli u Napulju, Polignanu, Termoli, Augusti, Trabani, Vieste, Catani i Molfeti. Dubrovački se konzulati u interesu pomorske trgovine šire i preko Italije u Francusku, te nalazimo krajem XV stoljeća dubrovački konzulat u Marselju. U to vrijeme dolazi do osnivanja dubrovačkog konzulata na otoku Malti, kao i na dalmatinskoj obali, u luci Senj.

Dubrovački konzuli u ovim mjestima rijetko su bili Dubrovčani, a većinom domaće osobe koje su stalno ži-

vjele u tim mjestima, pretežno plemići, bogati trgovci ili ugledni građani, koji su već po svom društvenom položaju imali jak utjecaj na tamošnje vlasti i njihove organe. Dubrovačko je Malo vijeće u XIV stoljeću, a kasnije Senat, imenovao osobe iz najuglednijeg društvenog sloja za dubrovačke konzule baš iz razloga kako bi iste bile što bolja i efikasnija zaštita dubrovačke pomorske trgovine, njezinih pomoraca i trgovaca.

Iz navedenog možemo zaključiti da je oslobođenjem Dubrovnika od mletačke vlasti uticalo na opći ekonomski napredak Dubrovnika, a pogotovo na razvoj njegovog pomorstva i pomorske trgovine ne samo na Jadru već i u zapadnom dijelu Mediterana, što je dovelo do pojave prvih dubrovačkih konzula u stranim lukama. Međutim, u istočnom dijelu Mediterana — na Levantu, napredak dubrovačke pomorske trgovine do kraja XV stoljeća nije bio tako vidan i nije doveo do osnivanja dubrovačkih konzulata na tom području. Razlog prvenstveno leži u tome što je čitav Levant bio nesigurno područje za trgovinu zbog neprekidnih ratova koje su Turci vodili u cilju osvajanja susjednih zemalja i proširenja svoje vlasti nad čitavim istočnim dijelom Mediterana. Dalje povećanje broja dubrovačkih konzula nastaje tokom XVI stoljeća, kao odraz velikog porasta pomorske trgovine Dubrovačke republike po Mediteranu.

Bilješke i literatura

- 1) **Reformationes**, sv. 1., str. 6; sv. 28., str. 50; sv. 30., str. 52; sv. 31., str. 57. — **Let. di Levante**, sv. 9., str. 162; sv. 13., str. 36, 42, 69; sv. 14., str. 178, 210, 213, 232; sv. 17., str. 62, 83, 87. — **Div. canc.**, sv. 70., str. 20, 51—52. — **Prepiska**, XV st., sv. 3., br. 98. (Historijski arhiv u Dubrovniku).
- 2) **Monumenta ragusina**, Libri reformationum, tom. V., Zagreb 1895—1897. g., str. 5; **Isto**, tom. IV., Zagreb 1896. g., str. 129—130.
- 3) **K. Jiriček**, Staat und Gesellschaft im mittelalterlichen Serbien, Wien 1912. g., str. 48., bilj. 1.
- 4) **P. Matković**, Trgovinski odnošaji između Dubrovnika i srednje Italije, Rad JAZU., br. 15., Zagreb, str. 1—69.
- 5) **B. Krizman**, Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku, Zagreb 1957. g., str. 27—36., i bilješke na str. 284—287.
- 6) **V. Foretić**, Nekoliko pogleda na pomorsku trgovinu Dubrovnika u srednjem vijeku, Dubrovačko pomorstvo, Dubrovnik 1952. g., str. 117—164.

MORNARIMA SVIH ZASTAVA

Sjeće željezo, — uranja . . . drhti
 Čelične kosti cvile u tmini
 I plovi nemoć podrtine
 U grču strave ludog plesa
 Režući more i nebesa
 U zmijskom stisku jedne cjeline . . .
 Usta su suha, znoj teče s čela
 A grlo — u omči koja te guši
 U tami pakla širi se zjena
 U izron pramca
 Na kojeg se ruši
 More, — gromovi i razorna pjena . . .
 Tek na rub smrti ostaje — vjera
 U iskri vatre zadnjega spasa
 Pomoć se traži iz — svakog smjera . . .
 Tad
 Od svih zastava vije se jedna
 Istim se jezikom govori tog časa! . . .
 Takav je mornar, i bit će dovjek
 U srcu njegovom ne postoji — rasa
 Postoji jedna snažna riječ
 ČOVJEK . . .
 Jer srce što zna za gorkost hljeba
 Srce bez mržnje, — hrabro je i jače
 Od bjesnoga mora i olujnog neba
 Ono je spremno i uvijek znat će
 Za druga da umre
 Za druga da plače . . .

Vojislav MATULAN, Zadar

Tri pesme

LETOVALIŠTA NA MORU

HILJADU letovališta na Jadranu ima
 I neznaš koje je od koga ljepše
 Letovališta ima vrlo priznatih
 Čuvena i na dobrom glasu
 Letovališta ima usamljenih
 U zalivima vrlo skrivenih
 Razbacanih između bezbrojnih otočja
 I uvučena duboko u drage
 U široke umale među otočjem
 Da u svakom budeš samo po jedan dan
 Trebalo bi ti hiljadu dana
 Da bi sve njih mogao da vidiš
 Hiljadu dana su više od tri godine
 Tri godine ljudskoga života
 A one prede da budu izgubljene
 Da bi mogao sva čuda njegovaa
 Samo površno malo da vidiš!

JADRANSKI OTOCI

RIBARSKE mreže! Bezbrojni otoci!
 Usamljena i mala otočka naselja
 Nekoliko kuća pokraj obale
 I mnoge mreže, mreže ribarske
 Trabakuli se lujaju na vodi
 Sanjaju ribarske noći mesečne
 Na svoja lovišta za ribom da krenu
 I lake škune njišu se na moru
 Njihaju se na vala barke ribarske
 Beskrajno bogatstvo plavog Jadrana
 Zbilja Jadran je čudo veliko
 Jadran je doživljaj što se ne zaboravlja
 Koga se sećaš kroz mnoge godine.
 Ništa nisi video od Jadrana
 Ako nisi video njegove otoke.

BELI BRODOVI

O BELI brodovi Duge Plovidbe
 Beli brodovi Jadrolinije
 Odvoze bezbrojne turiste na letovanje
 Na divna letovališta našeg Primorja
 Na kupališta po Dalmaciji
 Rasuta duž cele njegove obale
 Kako sa severnog i južnog Primorja
 Od Pule i Splita oni putuju
 Od Splita do Dubrovnika
 Putnike beli brodovi odnose
 Do Boke Kotorske i Hercegovoga
 I još na dole, i još na niže,
 Do same Budve, Ulcinja i Bara
 A mali beli, lokalni brodići
 Među otočja putnike raznose
 Među otočje blistavog Jadrana
 Da se na moru onde odmore
 Od strašne buke velegradova
 Da se kupaju i da dobro pocrne
 Od toplog Sunca našega Primorja
 Brodovi beli plavoga Jadrana
 Iz cele zemlje zove turiste
 Gostoljubivo naše Primorje.

MILOVAN JOVANOVIĆ
 Peograd